

זו העונה שבה היפנים מטיילים בהרים וביערות, עומדים בעיקולי הנהרות ובשולי המפלים, בנקודות תצפית גבוהות, ליד סלעים ועצים גדולים, או יושבים לנוח מול פלא ומתענגים על ארוחת ביקניק שנשאו עמם בקופסת קרטון

מבטא את תמצית הפשטות והקו הנקי - פסגת שאיפות הון בודהיים. עוברת הגן, בכובע צהוב ובכפפות ירוקות, אספה בעבודת נמלים כל עלה ועלה שקמל והוהיב ונשר מהעץ, לבל תזוהם השלכת העירונית את הגן המופלא.

כדי לחוש את ניהוח הסתיו באזורים הכפריים של הונשו, נסענו צפונה אל האלפים היפניים - רכס מיוער מאוד, תלול ויפהפה. בלב הרכס נמצא עמק Kiso, שממשלת יפן הכריזה עליו כשמורת הטבע. נוף ותרבות כפרית, ואליו התנקזו "דרכי הדר", Nakasendo, שקישרו בתקופה הפיאודלית של יפן את קיוטו עם Edo (כיום טוקיו), מקום מושבו של השוגון. לאורך הדרך - ששימשה כקו רואר וכנתיב להעברת מוריעין, ועברו בה סומוראים, סוחרים ופרשים על סוסים - נבנו 69 "ערי רואר" ואחוות כפריות של daimyo, בעלי קרקעות ומנהיגים מקומיים שפרנסתם נסמכה גם על העובדים בדרך. כיום, באין סומוראים, הפרנסה מצויה בהמוני מטיילים מקומיים ובתלמידים יפנים המגיעים לכאן בטיולי מורשת, ובמעט תיירים "לבנים" כמונו.

הלכנו ברגל מהלך של יום, בין Magome ל-Tsumago - שני כפרים שבתי העץ היפים שלהם הם נכס לאומי, כמו גם הרחובות המרוצפים בחלוקי נחל, ותעלות המים שבחם הניעו בעבר גלגלי עץ של טחנות אורו קטנות. כמעט בפתח של כל בית ניצב פסל צבעוני ומשעשע של דביבון (ראקון). בעבר הרחוק הוא ייצג ישות רעה בפנתאון הרוחות היפני, אך כיום הוא מסמל נדיבות, שמחה ושגשוג. חלק מבתי העץ העתיקים שלאורך הדרך משמשים כיום כMinshuku,

ואנוכי, בחלוקי הבר שחיכו לנו מקופלים ביד אמן בסלסילה בחדר וירדנו לאונסו, המרחצאות היפניים המסורתיים. אחרי שהתקדצנו מכף רגל ועד שמפו נכנסנו לבריכות החמות עירוניות למשעי (נשים לחוד וגברים לחוד). בחוץ מכה הגשם, ואנחנו מודלגות בין בריכה רותחת לקפואה, בין אמבטיה המימה למקלחת בורמים על הגב. אין יותר יפני מזה.

היום אפור כזה, מטולא כחול ובקצף לבן, כנברורים ובאזורים. נסענו לאורכו מערבה, לשמורת Daisetsuzan, הגדולה בשמורות האי הצפוני. השלג, שהקרים לרדת השנה, הפך את המחזה לפוסטר של עלים בצבעי אודם וארגמן על רקע של פורדרה לבנה, כמו קפא העולם לפתע. זה היה בנוס בלתי צפוי. אלומות האודם, שאיכרי חוות הענק החקלאיות הפוזרות ברחבי האי דאגו לכסות ביריעות פלסטיק כותומות וכחולות, נראו כמו חרקים בריוניים בשלג.

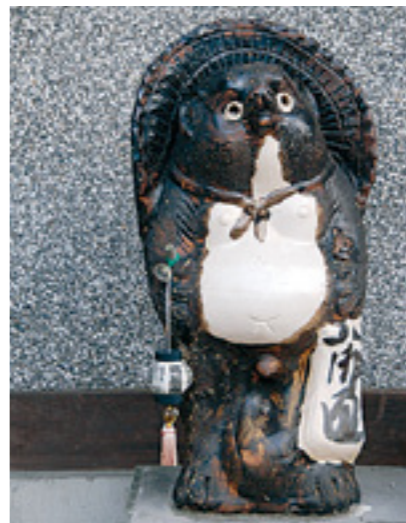
רגע אחרי שאיילה ושני עופריה חצו את הכביש, פגשנו קבוצת צפרים מאוסטרליה, הלבנים הראשונים שראינו מאז שהגענו להוקאידו. על סלע בנהר הם איתרו ציפור נדירה, Brown Dipper, וצילמו אותה נרגשים. המים בשני המפלים היפהיים, Ryu Sei Gin Ga, זרמו בכוח. לא לאורך זמן. בחורף הם יקפאו וישמשו מטרר למטפסי הרים.

דרך הדואר

את טיול הסתיו ביפן התחלנו ב-Honshu, האי המרכזי. בקיוטו, בירתה הקיסרית העתיקה של ארץ השמש, נמצא גן הסלעים המהפנט של מקדש Ryoanji, הנחשב למיוחד מסוגו בכל יפן, ועיצובו

שלכת ביפן. מספרים של תיירי השלכת היפנים עולה אף על זה של חגיגות פריחת הדובדבן

מימין: דביבון בפתח כל בית; במה מתנייעת בפסטיבל הסתיו; נלולב זעיר בלבוש אופנתי

לאוקיינוס השקט. שוטטנו ברגל בנופים של ביצות, הרי געש, קניונים עם מפלי מים נהדרים ושל מעיינות גופרית חמים בצורות ובצבעים דמיוניים. הגשם הרקיק שירד התחזק מרגע לרגע. אולי באמת יגיע טיפון כפי שהוהירו בחדשות. גם הרוח הבהירה לנו מי בעל הבית כאן. רצנו לאוטובוס כדי להתייבש, אבל מקץ דקות ספורות של נסיעה הנהג עצר לפתע. בנהר לצד הכביש עמד לו דובי רוב, גריזלי יפני כבן 3. בעונת הסתיו הנהרות כאן שופעים דגי סלמון וטרוטה, והדובי שלנו התאמן בציד דגים. סלמון אחד החליק לו מבין הידיים, את הבא הוא כבר אכל בתיאבון, ואת השלישי הוא פשוט הניח על הסלע, מפרפר, אולי כדי להכין ממנו סושי. למי כבר אכפת היה להירטב. עמדנו בגשם הסוחף והסכפנו את עלילות הדובי "שלנו" בנהר.

מלון Shiretoko Daiichi הוא בריוק המקום להיות בו כשבחוף משתולל טיפון. בעצם, היינו בשולי הטייפון, שהכה דווקא באי המרכזי, Honshu, והתענגנו על כל רגע במלון היפהפה הזה, שחלונותיו נפתחים אל האוקיינוס השקט. התעטפנו, חברתי לטיול

הזמן להישאב לצבעים של עלוות הסתיו הכתומה אדומה, ה-Koyo."

סושי לדוב

המשכנו לקצה הצפון מזרחי של הוקאידו, לחצי האי Shiretoko שכמעט נוגע באיים הקוריליים שבשליטת רוסיה, בים אוחווצק. פירוש שמו של חצי האי בלשון ילידי המקום המקוריים - Ainu, שחיו כאן מרודי-דורות עד שהיפנים כבשו את המקום והתערבבו בהם - הוא "הקצה של אימא אדמה". ואכן, האזור נחשב לפראי ולניידה ככל יפן. הוא מציע טבע צפוני מרגש, רחוק מהתיירות הקלאסית, ורוב טטחו כיום שמורת טבע הנמצאת ברשימת אתרי המורשת של אונסק"ו.

אחד ממסלולי השלכת הכי מענגים כאן מתפתל בין חמשת אגמי השמורה, Shiretoko Goko. עוד לפני שהעצים מוזהבים, הצמחייה הנמוכה שעל גדות האגמים מתחילה לסנוור בצהוב מרהיב; השרכים הענקיים הופכים לחלודה, והמדרונות המנוקדים בשיחים שהארימו גולשים כמעט עד

היפנים מעריצים את השלכת שלהם, והסתיו (Aki) הוא מושא נחשק בספרות ובשירה. זו העונה שבה הם מטיילים ללא הרף בהרים וביערות, עומדים בעיקולי הנהרות ובשולי המפלים, בנקודות תצפית גבוהות, ליד סלעים ועצים גדולים, או יושבים לנוח מול פלא ומתענגים על ארוחת פיקניק שנשאו עמם בקופסת קרטון. היינו התיירים הלבנים היחידים כמעט בתוך המון יפנים נלהבים שקידמו אותנו בכרכת קוניצ'ואה (שלום) מתנגנת - צעירים וקנים, נשים שור של עלי שלכת מפלסטיק צמוד לתיקן כקישוט, הורים עם תרמיל וילד על השכם.

אומרים שמספרם של תיירי השלכת היפנים עולה אף על זה של חגיגות פריחת הדובדבן, ושעל שכיביל הכניסה לבית הם מפורים עלי שלכת לפני בוא אורה. "אם לשפוט מהספרות היפנית, האמנות הפלסטית, המטבח והתרבות הפופולרית", נכתב בחוברת שמצאתי בתא המושב של רכבת האקספרס שבה נסענו, "העושר של מאכלי הסתיו והרענגות של שמי הסתיו התכולים מחוללים חוויה חושית מיוחדת. רגע לפני שהחורף משתלט על הארץ, זה

שירת הסתיו

היפנים מעריצים את השלכת שלהם, והסתיו הוא מושא נחשק בספרות, באמנות, בשירה ובמטבח. רגע לפני שהחורף משתלט על הארץ, זה הזמן להישאב לצבעים של עלוות הסתיו הכתומה-אדומה - גליה גוטמן

בשמורת אקאן (Akan National Park) שבמזרח האי הצפוני Hokkaido ביפן, בעת טיול סתיו באוקטובר השנה, פגשנו ביפנית חביבה בגיל העמידה שהלכה לה בין העצים לברה. היא קיה לנו כדרך היפנים והמשיכה ברכה. אחרי שסיימנו להתפעל מהעץ המי יודע כמה, שעליו להטו בשלכת אדומה, ראינו אותה שוב, יושבת על פסל ושרה בקול צלול. עמדתה מהופנטת. למי היא שרה? לעצים? לטבע היפהפה של ארצה? לאהוב בלתי נראה? מקץ כמה דקות היא קמה והלכה לדרכה כשהפעמון הקטן הקשור לתרמילה, שנועד להרתיע דובים ביער, משמיע צלילים ענוגים.

השלכת ביפן שונה מאלה של אירופה ושל צפון אמריקה, שם יערות שלמים של עצים מסוגים דומים בוערים בצבעים אחידים. ביערות המכסים בצפיפות את הריה של יפן צומחים בכפיפה אחת עצים רבים, ויוצרים מימשם אקלקטי של צבעי שלכת

אכסניות ובתי הארחה בסגנון יפני מסורתי. הלינה על-גבי מזרנים ומחצלות טטאמי והאכילה על כריות סביב ארוחה יפנית מסורתית הן חוויה. הדרך רצופה במקדשי שינטו צנועים, התחומים בפשטות על-ידי חבל שעליו קישוטים תמימים מנייר אורז והם מברילים בין החולין לטבע המקודש. בחלקות האקטנות שבין הבתים מצהיבות בעונה הזו של השנה אלומות הארוז. על שלטי עץ לאורך הדרך נשמרו הורעות מימים עברו ואהרות להלכים בה, רוגמת "אל תתרועע עם אנשים המציעים לך סחורה בוזל, או משדלים אותך להמר על כסף". אבני דרך, שעליהן חקוקים רמזייתיהם של גברים ונשים, הן עדות לסיפורי אהבה נכזבים. פעמים רבות הסתיימו האהבות האלה בהתאבדות בני הזוג, שבני משפחותיהם לא הסכימו שיינשא. שייקספיר לא המציא שום דבר.

יער פעמוני הדובים

אין כמו טרק באלפים המקומיים כדי לחוות לעומק את הסתיו היפני. הכביש מהיער Matsumoto שבמרכז האי אל רכס Hotaka מתפתל ועולה בדרך הררית יפה עד מאוד, בין יערות אפלוליים וטחובים, יורקים כהים. נסענו עד לרכבל Shinhotaka הארוך והתלול, וריחפנו בו על-פני רצועות היער. אין לי מושג ירוק מה אמרה הקריינית בקלטת שהשמעה תוך כדי ריחוף, ושגשמעה כמו שירה, ספק נאום תעמולה, אבל המראה מלמעלה היה מכשף. זו הייתה מן שלכת של סוכריות מרשמלו, ורורות, ירוקות, כתומות, כמו הר של ממתקים צבעוניים. הענן – סמל לחלום בעולם הסמלים הסיני וכפועל יוצא גם ביפני – שירד על ההר, אכן שיווה לו מראה חלומי.

השלכת ביפן שונה מאלה של אירופה ושל צפון אמריקה, שם יערות שלמים של עצים מסוגים דומים בוערים בצבעים אחידים. ביערות המכסים בצפיפות ירוקי עד שצובעים את המחזה ברקע ירוק, ועצים נשירים מסוגים שונים, שעליהם הרחבים משתוללים ויוצרים מימשם אקלקטי של צבעי שלכת: אורנים, אשוחים, קני במבוק בגובה של בית, אפרסמון, אדר (maple) שעליו נצבעים בבורדו, סוגי ארו ואריות שעליהם הופכים לכתומים, ההוב של הבוקיצה, והוורוד-צחוב הפיטי של הקצורה (katsura), ששמו נגזר מעליו המרפיים ריח בושם, הוא מגיע לגובה של עד שלושים מטרים וארוז מאוד ביפן.

מתחנת הרכבל העליון טיפסנו ברגל עוד כ-250 מטרים בגובה, אל בקתת ההרים Nishiho השוכנת בכריות מקסימה בגובה של 2,385 מטרים ופירוש שמה "מקום בהר של מנוחה ליגע". היער כולו נמלא בצלילי פעמוני הרובים שהטיילים היפנים הרבים דאגו להצמיד לתרמיליהם. אחרי לינת לילה בבקתה השכמנו בחמש בבוקר לוחיה שהאירה את חורי הפסגות ואת בונבונירת השלכת. מכאן התחלנו את הירידה הארוכה, התלולה (800 מטרים בגובה) ומאמצת השרירים, במדרגות האבן ובין סלעים, אל עמק Kamikochi ואל ריוקן (בית הארחה בסגנון יפני מסורתי) הושב על אונסן המעיינות החמים של Hirayu. פרט לביירות Asahi Kirin, לדיגנים ולפירות ים בטמפרורה, לפטריות שונות ומשונות ולערמונים שהוגשו לקינוח, באמת אין לי מושג מה אכלתי בארוחת הערב המסורתית שהוגשה לנו, אבל זו הייתה חגיגה משובבת של הגשה ושל טעמים.

פסטיבל הסתיו בטקייאמה. ננס של תרבות ושל פולקלור

מידע מעשי

עונה: עונת הסתיו הרשמית נמשכת שלושה חודשים בדיוק, מאמצע ספטמבר עד אמצע דצמבר. מופע השלכת תלוי כמובן בטמפרטורה ובקו הרוחב (השלכת מתחילה בצפון ו"נעה" דרומה). אוקטובר ונובמבר נחשבים לחודשים טובים לראות בהם שלכת. **ציוד:** נעלי הליכה טובות, ואם אפשר עמידות במים, מעילי פליו, מעילי גשם טובים, מכנסי סערה (נגד גשם), כובע, צעיף, כפפות. **ארגון:** טיול באזורים שבהם טיילנו דורש התארגנות מראש (כמו כרטיסים לרכבת השיקנסן ולרכבת האקספרס לאי הצפוני, תחבורה מקומית וכיוצא באלה). אנחנו נסענו עם חברת ספי אריאל ברייסק.

תבשילי סתיו

לפסטיבל הסתיו ב־Takayama נקלענו לא בכונה. מי ידע שבכל אוקטובר, ב־10 שבו, מתקיימות בעיר חגיגות רבתי לכבוד מקדש Sakurayama Hachimangu (או בקיצור Hachiman Sama). צעדנו בין אלפים רבים של חוגגים, לצד 11 במות ענק מתנייעות (yatai), מפוארות במידה שלא תיאמן, מכוסות בפיתוחי עץ מרהיבים, מתהדרות בעיטורי מתכת ובווילונות יקרים, מצוחצחות ומקושטות כמו כלה ביום כלולותיה ווהרות בלילה במאות פנסים. מקור החגיגות כפי הנראה במחצית השנייה של המאה ה־16, עת איכרי הסביבה הגיעו לעיר להתפלל אל האלים המקומיים שיעתירו עליהם יבול רב. פסטיבל הסתיו בעיר הוא מהססגוניים ומהיפים ביותר ביפן, ונחשב לנכס של תרבות ושל פולקלור. במשך שעות צעדנו לצלילי תופים וחלילים בעקבות תהלוכה בלתי פוסקת, עליוה ועממית, של אנשי העיר והסביבה, לבושים כבגדי חג מסורתיים, צבעוניים ומושקעים להפליא. אחד המופעים שריתקו הכי הרבה חוגגים היה ה־Karakuri, תיאטרון מרינוטות שהוכרז לי קומדיה דל־ארטה. לא שהבנתי מילה ממה שנאמר שם, אבל עלילותיהן של הדמויות המסורתיות – הכומר Hotei, וילד וילדה המשתוללים על נדנדה וצונחים על כתפיו של הכומר המסכן – הצחיקו את הקהל עד רמעות.

וביפן כמו ביפן, בחלונות הראווה של חנויות הכולבו הגדולות כבר שולטים צבעי כתום וחום, ורוד וזהב, והכלבלבים מהגזעים הועירים האלה, שהיפנים כל־כך אוהבים ונושאים בדיהם, או מובילים בעגלות מיוחדות, כבר לבושים בסוודרים ובמעילי גשם מרוגמים. אחרת איך ידעו שהסתיו כבר כאן?

הסתיו ידוע ביפן כעונה של "תיאבון בריא", של יבולי שדה, פירות ודגי ים. למשל, בזכות צבעו הכתום, האפרסמון, שתאמינו או לא נקרא ביפנית Kaki, הוא מתאבן סתיו מקובל, המוגש גם כקינוח. מתאבן נוסף, המוגש בדרך כלל לצד הבירה או יין הסאקה, הוא Ginnan – אגוזי עץ הגינג'ו. כסתיו אוכלים הרבה Satsuma-imo, תפוחי אדמה שקליפתם סגולה ותוכם צהבהב, המוגשים מאודים, כטמפורה וגם כקינוח. בעונה הזו של השנה ניצודים בחופי יפן מיליוני דגי Sunma, שפירוש שמה המילולי הוא "דג חרב סתווי", אבל בצורתם ובגודלם הם מזכירים דגי מקרל. צולים אותם בגריל ומגישים עם רוטב סויה ועם מחית של צנון מקומי. שלא לרבר על כך שהסתיו הוא שעתם היפה של הערמונים, Kuri, המוגשים כמעט בכל צורה, כמתאבן, בתבשילי אורז וכקינוח.

בשמועות הקרובים נפרסם כתבות שלכת ממקומות נוספים